

Asia: VN/7167/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kaivosmineraaliverolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Valtiovarainministeriö

Asia: VN/7167/2024 ja VN/10574/2025-VM-133

Lausunto luonnoksista hallituksen esityksiksi eduskunnalle laiksi kaivosmineraaliverolain muuttamisesta sekä laiksi sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Terrafame Oy (jatkossa ”Terrafame” tai ”yhtiö”) kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksista hallituksen esityksiksi eduskunnalle laiksi kaivosmineraaliverolain muuttamisesta sekä laiksi sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta annetun lain 2:n muuttamisesta. Kyseiset kaksi verotusta koskevaa muutosta vaikuttaisivat samalla tavalla kaivosteollisuuden toimintaedellytyksiin Suomessa, joten Terrafame antaa niiden osalta yhden yhteisen lausunnon.

1. Terrafame lyhyesti

Terrafamen integroitu, ainutlaatuinen ja energiatehokas tuotantoprosessi kaivoksesta akkukemikaaleihin sijaitsee tuotantoalueella Sotkamossa. Akkukemikaalitehtaan päätuote on nikkelisulfaatti, jonka tuotantokapasiteetti vastaa noin miljoonan sähköauton tarpeita vuosittain. Lisäksi yhtiö tuottaa pienempiä määriä akkukemikaaleina käytetävää kobolttisulfaattia. Puolituotteista volyymiltään merkittävin tuote on sinkkisulfidi, lisäksi yhtiö tuottaa pieniä määriä

myös kuparisulfidia. Vuoden 2024 puolivälistä alkaen on otettu talteen myös luonnonuraania, joka käytetään jalostuksen jälkeen ydinvioimaloiden polttoaineena.

2. Terrafamen merkitys Suomelle ja EU:lle

Terrafamen merkitys Kainuulle ja Suomelle on erittäin merkittävä. Terrafamen osuus Kainuun BKT:sta on noin 20% ja yhtiön työllistämisaikutus on suuri. Yhtiö työllistää suoraan noin 1 800 htv urakoitsijoiden työ huomioiden, välilliset vaikutukset huomioioiden vaikutus on jopa 5 000 htv koko suomessa¹). Kainuun hyvä työllisyystilanne johtuu pääosin Terrafamen ja sen alihankkijoiden toiminnasta.

Terrafamen merkitys on myös EU:lle erittäin suuri. Yhtiö tuottaa noin 70% EU:ssa tuotetusta primäärisestä nikkelistä. Lisäksi Terrafame on ainut uraanin tuottaja EU:n alueella. Myös muiden keskeisten tuotteiden osalta yhtiön tuotantovolyymit ovat merkittäviä Euroopan mittakaavassa.

Euroopan komissio myönsi 25.3.2025 tekemällään päätöksellä Terrafamen Sotkamon toimintojen laajentamista koskevalle Kolmisoppi -hankkeelle EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksen (Critical Raw Materials Act, CRMA, (EU) 2024/1252) mukaisen strategisen hankkeen aseman. Komission valitsemien uusien strategisten hankkeiden on katsottu olevan merkittävä virstanpylväs EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksen (CRMA) täytäntöönpanossa ja ne ovat osaltaan varmistamassa, että Euroopan kriittisten raaka-aineiden louhinta, jalostus ja kierrätys vastaavat vuoteen 2030 mennessä asetuksen mukaisia vertailuarvoja ja edistyvät samalla merkittävästi muun muassa nikkelin osalta. Strategisen aseman saanut hanke on muun muassa oikeutettu lupamenettelyyn nopeuttamiseen sekä mahdolliseen asemaan erittäin tärkeän yleisen edun mukaisena hankkeena. Kolmisopen Strategisen hankkeen statuksen myötä EU:n tavoitteena on, että Terrafamella Sotkamossa tuotetaan akkukemikaaleja pitkälle tulevaisuuteen.

Terrafame pystyy erottautumaan kolmansissa maissa tuotetuista vastaavista tuotteista vastuullisuuden, jäljitettävyyden ja alhaisen hiilijalanjäljen avulla. Terrafamen päätuotteen nikkelisulfaatin hiilijalanjälki on yksi maailman pienimpiä, joka johtuu yhtiön käyttämästä bioliuotusprosessista sekä monin tavoin energiatehokasta tuotantoketjusta. Erityisesti eurooppalaiset autonvalmistajat ovat osoittaneet arvostavansa akkukemikaalien alhaista hiilijalanjälkeä sekä vastuullista ja läpinäkyvää tuotantoketjua. Terrafame on suuntautunut nimen omaan Euroopan markkinoille, jossa vastuullisuutta arvostetaan.

3. Terrafamen toiminnasta syntyvä verokertymä

Kaivosmineraaliveron valmisteluvaiheessa Terrafame korosti lausunnoissaan, että kaivosten toiminnasta palautuu jo ilman kaivosmineraaliveroakin erittäin suuria verohyötyjä valtiolle. Esimerkiksi Terrafamen tapauksessa toiminnan alkuvaiheessa valtion tekemä rahoitus yhtiöön on palautunut verokertymänä takaisin jo toiminnan alkuvuosina. Näin ollen jo nykyistä kaivosmineraaliveroa voidaan pitää lähtökohtaisesti tarpeettomana. Suunniteltu kaivosmineraaliveron korotus lisäisi kaivosyhtiöiden verotaakkaa entisestään siten, että kokonaisverorasitus kohoaa kohtuuttomalle tasolle.

Kun otetaan huomioon koko Terrafamen liiketoiminta, mm. yhtiön omien sekä yhteistyökumppaneiden työntekijöiden sekä kaikkien toimintaan liittyvien palveluyritysten maksamat verot, Terrafamen toiminnasta palautuu yhteiskunnalle erilaisten verojen kautta yhteensä 230 milj. euroa vuodessa¹ ja 2). Huomattava on, että tämä verovaikutus on laskettu ilman kaivosmineraaliveroa.

CRMA:n hengen mukaista olisi tukea kaivostoimintaa verohelpotuksilla, eikä asettaa yhä tiukempia veroja. Ankara kaivosmineraalivero vähentää Suomen houkuttelevuutta kaivosinvestointeihin, mikä vaikuttaa negatiivisesti koko alan kehittymiseen Suomessa.

3.1 Kaivosmineraalivero

Vuonna 2024 Terrafame maksoi kaivosmineraaliveroa 9,3 milj. euroa, joka on merkittävä osuus koko Suomen kaivosmineraaliverokertymästä. Maksetun kaivosmineraaliveron määrässä on huomioitava, että vuonna 2024 Terrafamen louhintamäärä oli hallinto-oikeuden asettamien luparajoitteiden vuoksi 15 milj. tonnia normaalin 18 milj. tonnin sijaan. Täten maksetun kaivosveron määrä ns. ”normaalina vuonna” olisi ollut 11,2 milj. euroa. Valtion tavoite vuoden 2024 kaivosveron kertymäksi oli 25 milj. euroa, mutta veroa kertyi 31 milj. euroa. Terrafamen osuus verokertymästä on lähes 1/3.

Kaivosmineraaliveron korotuksesta on tehty jo useita perättäisiä poliittisia päätöksiä ja esityksen mukainen uusi tavoitetaso on 95 milj. euroa eli noin neljä kertaa aiempaa korkeampi. Vastaavasti Terrafamen vuosittain maksama kaivosvero nousisi noin 32 milj. euroon. Mikäli Terrafame joutuisi maksamaan lisäksi muihin kuin metallisiin kaivosmineraaleihin perustuvaa veroa, nousisi vero jopa 42 milj. euroon vuodessa.

3.2 Sähkövero ja sen vaikutukset vihreän siirtymän hankkeisiin

Terrafame maksoi vuonna 2024 sähköveroa 0,3 milj. euroa, jota voidaan pitää maltillisena summana muihin yhtiön maksamiin veroihin verrattuna. Mikäli suunniteltu sähköveron korotus toteutuisi, olisi sähkövero nykyisen 0,3 milj. euron sijaan arviolta noin 3 milj. euroa vuodessa olettaen, että Terrafamen tuotantoprosessi ns. aglomeroinnista eteenpäin pysyisi edullisemmassa veroluokassa. Lausuntovaiheessa ei ole varmaa, miten verottaja tulkitsisi lainsäädäntöä. Pahimmillaan vuosittainen sähkövero voisi kohota tasolle 12 milj. euroa vuodessa, mikäli koko toiminnan katsottaisiin kuuluvan kalliimpaan veroluokkaan.

Terrafamen tavoitteena on oman toiminnan (Scope 1-2) hiilineutraalius vuoteen 2039 mennessä. Hiilineutraaliuteen liittyvistä toimenpiteistä keskeisimpiä ovat malmin ja sivukiven kuljetukseen liittyvät hankkeet, joissa fossiiliset polttoaineet pyritään korvaamaan hiilivapaaalla sähköllä. Käytännössä tämä tarkoittaa mm. sähköradan rakentamista sekä Kuusilammen että tulevaisuudessa myös Kolmisopen louhokseen. Lisäksi suunnitteilla on kaivoksen pienajoneuvojen muuttaminen sähköajoneuvoiksi. Näiden hankkeiden kannattavuus on tällä hetkellä heikko, mutta ne ovat kuitenkin toteutettavissa suhteellisen pitkällä takaisinmaksuajalla.

Suunniteltu kaivosten sähköveroluokan muutos tarkoittaa, että nämä kaivosten keskeiset vihreän siirtymän hankkeet eivät toteudu, koska ne eivät ole enää kannattavia. Yhtiöille on kannattavampaa jatkaa fossiilisten polttoaineiden käyttöä, joka on täysin Suomen ja EU:n ilmastotavoitteiden vastaista. Pelkästään tämä seikka osoittaa, ettei kaivosten sähköveroluokan muutosta ei ole harkittu loppuun saakka.

4. Markkinatilanne ja Terrafamen asema eurooppalaisessa akkuarvoketjussa

Indonesian ylituotanto on aiheuttanut nikkelin markkinahäiriön, joka on vaikuttanut nikkeli- ja nikkelituotteiden hinnoitteluun sekä nikkeli- ja nikkelituottajien liiketoiminnan kannattavuuteen. Eurooppalainen akkuarvoketju ei sen sijaan ole kehittynyt odotetulla tavalla, mutta sen arvioidaan palautuvan selkeälle kasvu-uralle lähivuosina.

Johtuen haastavasta markkinatilanteesta ja eurooppalaisen akkuarvoketjun rakentumisen viiveistä, Terrafamen liiketoiminnan kannattavuus ei ole odotetulla tasolla. Terrafamella on käynnissä laaja kannattavuuden parannusohjelma, jossa on löydetty lukuisia toimenpiteitä tuotannon tehostamiseksi sekä kustannusten vähentämiseksi. Näiden toimenpiteiden tarkoituksena on varmistaa, että Terrafame pystyy toimimaan tulorahoituksella sekä olemassa olevilla rahoitusjärjestelyillä. Suunniteltu kaivosmineraaliveron muutos sekä kaivosten sähköveroluokan muutos tarkoittaisivat, että Terrafame maksaisi vuosittain veroa yhteensä vähintään 25 milj. euroa nykyistä enemmän. Mikäli lain tulkintaan liittyvät epävarmuudet (tulkinta muiden kuin metallisten kaivosmineraalien sekä sähköveroluokan rajauksen osalta) realisoituisivat, voisi lisäkustannus olla jopa noin 44 milj. euroa vuodessa. Nämä lisäkustannukset käytännössä romuttaisivat yhtiön kannattavuuden parannusohjelman tuomat hyödyt sekä toisi merkittävää epävarmuutta toiminnan kannattavuuteen ja rahoitusjärjestelyjen riittävyyteen.

5. Lopuksi

Terrafamen vahva näkemys on, että suunniteltua kaivosmineraaliveron muutosta tai kaivosten sähköveroluokan muutosta ei tule toteuttaa. Toteutuessaan veronkorotukset heikentäisivät merkittävästi Terrafamen kannattavuutta ja toimintaedellytyksiä.

Lisäksi kaivosmineraaliveron korotus olisi vastoin EU:n Critical Raw Materials Act -sääntelyä, jonka tavoitteena on edistää EU:n omavaraisuutta kriittisten ja strategisten raaka-aineiden hankinnassa. Sähköveroluokan muutos puolestaan romuttaisi kaivosten hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen tähtäävät vihreän siirtymän hankkeet, joka on vastoin Suomen ja EU:n ilmastotavoitteita. Olisi toivottavaa, että myös Suomessa huomioidaan kaivosteollisuuden keskeinen merkitys niin vihreän siirtymän kuin teollisen autonomian kannalta ja edistetään kaivosteollisuuden toimintamahdollisuuksia sen sijaan, että toimintaedellytyksiä heikennetään kohtuuttomilla verorasitteilla.

Terrafame Oy:n näkemyksen mukaan molemmat esitykset tulee palauttaa uudelleen valmisteltaviksi ja perusteellisesti arvioitaviksi.

Sotkamassa 6.8.2025

Seppo Voutilainen

Toimitusjohtaja

Terrafame Oy

Hilla Veli-Matti
Terrafame Oy